

HET WOORD VAN DE WEEK

13 juli 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 28

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152. Utrecht

Lezingen voor de radio

20 juli 9.45 uur V.A.R.A. „Vernieuwing”, Dr. Arnold Saalborn.

27 juli 9.45 uur V.A.R.A. „Aktualiteit van het verleden”, Dr. W. Kraak.

3 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „O. vrij te zijn”, Dr. J. C. Brandt Corstius, met medewerking van Aafje Top, voordracht.

10 aug. 9.45 uur V.A.R.A. „Vogels van diverse pluimage”, Dr. D. H. Prins.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.

De achtergrond van ons werk

Toen ik dezer dagen toevallig een boek in handen kreeg, dat ik jaren geleden heb gepubliceerd, schoot mij een klein voorval te binnen. Ik zag mij opeens terug, in gesprek met een leerling, terwijl hij datzelfde boek met enige nieuwsgierigheid bekeek. Ik vond natuurlijk die nieuwsgierigheid vleidend en van deze jongeman ook wel wat verrassend. Maar gelukkig werd het optimistische misverstand gauw opgeheven, want met het boek in z'n handen draaiende vroeg hij mij pardoes:

„En, meneer, hoeveel hebt U daar nou voor gekregen?”

Hij verwachtte bepaald dat ik een glorieuze som van enkele duizenden zou noemen, maar de kunst van zo tegemoetkomend te liegen heb ik nooit verstaan. Ik zei dus naar waarheid, dat de hele opbrengst van vele honderden uren wetenschappelijk en nauwkeurig werk ongeveer tweehonderdvijftig gulden was geweest.

In de ogen van deze jongeman uit grote handelskringen was dat niet meer dan een fooi, in mijn ogen dekte het zowat de gemaakte onkosten. Hij zei dan ook:

„Maar dan heeft meneer het niet gedaan om het geld.”

Ik maakte al een gebaar om instemmend te gaan knikken, maar kon dat gelukkig nog net corrigeren op het ogenblik, dat hij met een schuw glimlachje van verstandhouding verduidelijkte:

„Meneer heeft er dus andere bedoelingen mee.”

Ik kan me niet meer herinneren, of ik de moeite heb genomen hem uit die waan te helpen. Misschien vond ik het een hopeloos geval, waaraan de waarheid verspild zou zijn, zoals dat in het leven wel vaker is voorgekomen.

Er zijn nu eenmaal mensen die van nature geneigd zijn tot alle kwaad bij anderen, zij zien redelijk scheef, en zelf te goeder trouw valt hun oordeel te kwader trouw uit. Wie zich laat verlokken tot de discussie of polemiek, is een verloren man, want zij weten het in het slechte altijd beter. Die jongeman van lang geleden was helemaal geen kwaai vent, ik mocht hem ook wel, maar zijn hele bestaan was op geld gericht. Het kwam niet bij hem op, ooit iets te doen zonder dat hijzelf er enig voordeel bij had, en hij noemde dat, denk ik, gezond egoïsme. Het kwam zelfs niet bij hem op, dat anderen misschien soms wel dingen deden, zonder daarbij te letten op onmiddellijk of toekomstig voordeel, eenvoudig voor het genoegen van het doen zelf, of om een in geld noch macht uit te drukken wetenschappelijke of maatschappelijke roeping.

Ik zal op deze manier de tegenstelling wel groter maken dan zij is. Ik geloof niet in de zwart-wit werking van oude romantische verhalen en toneelstukken, waarin de schurk alleen maar schurkenstreken verricht ten opzichte van nobele bij voortduring hoogstedelaardige lieden die zijn dupe zijn tot eindelijk de moraal het op het nippertje nog wint. Ik ben ervan overtuigd dat ook degene die zo op z'n voordeel uit is, in bepaalde levensverhoudingen, bijvoorbeeld binnen de grenzen van zijn gezin, zijn berekeningen nalaat. Ik ben er ook van overtuigd, dat in de werkelijk zedelijke handeling van wie dan ook, innerlijke factoren meespelen, die van geringer allooi zijn, terwijl bovendien niemand in staat is dag in dag uit, uur in uur uit, alleen maar goede daden te doen. Maar al zijn dus tussen mens en mens allerlei gradaties, niettemin is de tegenstelling een feit. Telkens immers hebben wij er weer mee te maken, al was het enkel op de vele ogenblikken dat wij als humanisten de vraag te horen krijgen, waarom wij „dat allemaal eigenlijk doen”. En met die term „eigenlijk” suggereert men dan, of insinueert men dan, dat er toch wel bedoelingen moe-

ten zijn, onuitgesproken bedoelingen, bij alles wat wij als humanistische organisaties of als humanisten persoonlijk, verrichten.

Ik houd niet erg van oppervlakkige diepzinnigheden, en zou, als ik de keus had, altijd met diepzinnige oppervlakkigheden willen volstaan. Ik ben dus geneigd, die ietwat polemische vraag „waarom wij het allemaal eigenlijk doen”, te beantwoorden met de eenvoudige mededeling: zomaar, of: dat weet ik niet.

Maar daarmee is de vrager bepaald niet tevreden, want hij wil houvast, op ongeveer dezelfde manier als hijzelf meent houvast te hebben in zijn eigen levensbeschouwing. Hij kent de tien geboden of de bergrede, en aanvaardt die als een voorschrift, weliswaar zonder tot volledige navolging in staat te zijn; hij gelooft dat al zijn daden eenmaal gekeurd, en beloofd ofwel gestraft zullen worden. Maar wie als buitenkerkelijk man die teksten en denkbeelden *niet* zo bezit, en toch blijkbaar ook wel eens een keer iets behoorlijks verricht — die moet dan toch een andere achtergrond hebben! Met het simpele antwoord: zomaar, komt men er dus niet van af.

Ja, en toch zou het kunnen wezen, dat in die korte woorden inderdaad alles gezegd is, wat er te zeggen valt. Indien de humanist zijn best doet om zijn eigen leven en dat van anderen zo goed mogelijk te leven, is dat naar zijn diepste besef eenvoudig omdat dit behoort tot de menselijke aanleg als zodanig. Hij kan met pessimisme of optimisme zichzelf en zijn medemensen beschouwen, in ieder geval constateert hij het feit dat hij leeft als één der paar miljard mensen op deze aarde, en dat hij niet zonder hen kan, zomin als zij zonder hem. Het individualisme, van welke aard dan ook, is in het aangezicht van deze situatie, een onhoudbaar misverstand. Niemand is in staat zichzelf in het leven te houden, stoffelijk nog geestelijk; al wat wij hebben en al wat wij zijn is geheel of bijna van anderen afkomstig. Dat van die paar miljard mensen de één wel het recht zou hebben zichzelf te zijn en zich te ontplooiën, en de anderen niet, is een absurde veronderstelling. En het ligt dus voor de hand, dat de ene mens de andere mens helpt, wanneer hij toevallig daartoe in staat is. Morgen immers heeft hijzelf hulp nodig; gisteren immers heeft hij hulp nodig gehad. Ik vind die wederzijdse hulp helemaal geen verdienste, ik vind die eigenlijk even natuurlijk en vanzelfsprekend als het feit dat het treinpersoneel mij vervoert en ik andermans kinderen wat tracht te leren. Zo is het leven nu eenmaal, niet enkel in 1958 maar in wezen altijd al.

In het Humanistisch verbond, in Humanitas en in allerlei andere organisaties, maar ook daarbuiten, wordt al sinds jaren door duizenden mensen onverplicht en onbetaald gewerkt op geestelijk en sociaal gebied. Ik geloof niet dat ik iemand tekort doe als ik zeg, dat sinds 1946 juist in deze sector van de Nederlandse bevolking een opofferingsgezindheid is getoond, die even verheugend is — als vanzelfsprekend. In allerlei functies, plaatselijk of landelijk, wordt op allerlei wijze arbeid verricht, om de apparatuur van het georganiseerde Humanisme op te bouwen, en met die apparatuur het welzijn van de medemens te bevorderen. Zo maar, zonder beloning. Zo maar, omdat we menen dat het moet.

Maar mijn vragensteller is vandaag scherpzinniger en volhardender dan de jongeman lang geleden. En opeens zegt hij dan ook tegen mij: „Maar als U zo *maar* iets voor Uw medemens doet, dan moet U van ze houden. En U doet ook niet alles voor Uw medemens, U zult ze niet helpen dingen te doen die U afkeurt.”

— Het is een opmerking, zo scherpzinnig als had ik die zelf verzonnen. En toch is ze niet eens helemaal waar. De term naastenliefde is veel te zwaar, en het is dan ook blijkbaar helemaal niet nodig „van de mensen te houden” om ze naar vermogen bij te staan. Het zou me niet verwonderen, indien medelijden met de alom tegenwoordige menselijke misère of nuchter inzicht in het menselijk tekort, even vaak en even werkzaam als achtergrond aanwezig waren bij onze vele bezigheden. Juist wie de mens neemt zoals hij is, moet hem zien als in principe hulpbehoevend en hulpgevend, tezelfdertijd, of op verschillende tijden. Maar inderdaad: die hulp is *gericht*. Het is volkomen duidelijk, dat een Humanist niet mee kan helpen aan handelingen die hij onbetaalbaar acht. Helpen zal hij, onverplicht en van harte, zodra hij meent dat vrijheid, waarheid, verdraagzaamheid, menselijke waardigheid ermee gediend kunnen zijn. Helpen zal hij, onverplicht en met overgave, zodra hij het gevoel heeft dat door zijn kleine daad de kansen voor de zelfverwezenlijking van de vrije persoonlijkheid enigermate stijgen. Helpen zal hij, indien hij de zwakke mens, indien hij het bedreigde leven, daarmee een klein beetje steun geeft. Zonder hoop op beloning, zonder angst voor straf, zo maar, omdat hij is die hij is.

Maar als U nog niet tevreden bent met dit antwoord, luister dan eens naar een gedicht van Margot Vos, waarin alles staat wat ik bedoel, en beter dan ik het kan zeggen:

DE WERELD

Al mint ge de wind en het licht
En het ritme der golven
En de ontroerende zang
Van een fluit in den avond,
Vergeet niet het hart, broeder, dat U voorbijgaat;
Want dat is het schoonste!

Zit ge terneder in 't veld,
In zijn schoonheid verloren
Gelijk een vrome in den glans
Van zijn heiligen tempel,
Acht het niet klein, broeder, 't hart dat voorbijgaat;
Want dat is het grootste.

't Bloeiende kervelblad
Is niet voor U verborgen;
Het droomende avondrood
Legt zijn ziel voor U open;
Maar hij is 't geheim, broeder, de mensch aller tijden;
Want hij is het hoogste.

Kwistig zijn sterren gestrooid
Door de wand'lende wolken,
En elke ster is een haard,
Een tehuis in 't heelal;
Doch meer is het hart, broeder, dat U voorbijgaat;
Want dat is de wereld.

PROF. DR. G. STUIVELING

Humanistisch Vacantie- en Conferentieoord

De Ark

Profiteert van de prachtige ligging van de Ark te midden
van bos, heide en zandverstuivingen.

In de perioden 28 juni-19 juli en 16-30 augustus a.s. kunnen
we nog enkele gasten ontvangen.

Prijs per week f 42,— kinderen 6 t/m 10 jaar f 32,—
„ 0 t/m 5 jaar f 26,—

Aanmeldingen en inlichtingen bij „De Ark”
Belvédèrelaan 14. Nunspeet / Telefoon K 3412-2404

VERRASSENDE ONTMOETING

Binnenkort verschijnt de 2e druk van deze brochure. Bestellingen worden nu reeds
genoteerd door het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht
152, Utrecht.